

*Leo y escribo en mi lengua.
Zapoteco Sierra Sur/NEA
Rol y rkuaa diidx zah. Didzá*

Nah la:

Giehdx ladx la na:

Nah re nuu leen lyuh:

DIRECTORIO
Mtro. Aurelio Nuño Mayer
Secretario de Educación Pública

Lic. Mauricio López Velázquez
Director General del INEA

Créditos de la presente edición

Coordinación general
Celia del Socorro Solís Sánchez

Coordinación académica
Sara Elena Mendoza Ortega
Elisa Vivas Zúñiga
Flor María Kobe Guzmán
Carmen Díaz González
Javier Avelino Fernández
Luis Alavez Bautista

Compilación y traducción de textos
a la lengua indígena
Virginia Martínez Cruz
Reina Zárate Martínez

Asesoría académica
María Cristina Zarza Barrera
Natalie Marie O'Donnell Rivera

Revisión técnica
Miguel Angel Recillas
Liv Kony Vergara Romani

Revisión de la escritura en lengua indígena
Nicasio Martínez Miguel

Coordinación gráfica y cuidado de la edición
Greta Sánchez Muñoz
Adriana Barraza Hernández

Seguimiento editorial
María del Carmen Cano Aguilar

Revisión editorial
Gabriel Nieblas Sánchez
Eliseo Brena Becerril

Diseño de portada
Ricardo Figueroa Cisneros

Diseño y diagramación
Ricardo Figueroa Cisneros
Jesús García Morales
Damián Castro Calixto

Ilustración de portada
Javier Contreras Zavala

Ilustración de interiores
Javier Contreras Zavala
Ernesto Arce Ortega
Alejandro Villalobos González
Ismael David Nieto Vital
Juan Jesús Sánchez Muñoz
Irvin Richard Zela Vázquez

Fotografía
Lizeth Arauz Velasco
Pedro Hiriart y Valencia

Leo y escribo en mi lengua. Zapoteco Sierra Sur/NEA. MIBES 3. Libro de lecturas. D. R. 2015 ©Instituto Nacional para la Educación de los Adultos, INEA. Francisco Márquez 160, Col. Condesa, México, D. F., C. P. 06140.

Esta obra es propiedad intelectual de sus autores, y los derechos de publicación han sido legalmente transferidos al INEA. Prohibida su reproducción parcial o total por cualquier medio, sin la autorización escrita de su legítimo titular de derechos. Algunas veces no fue posible encontrar la propiedad de los derechos de algunos textos y/o imágenes aquí reproducidos. La intención nunca ha sido la de dañar el patrimonio de persona u organización alguna, simplemente el de ayudar a personas sin educación básica y sin fines de lucro. Si usted conoce la fuente de alguna referencia sin crédito, agradeceremos establecer contacto con nosotros para otorgar el crédito correspondiente.

ISBN *Modelo Educación para la Vida y el Trabajo*. Obra completa: 970-23-0274-9

ISBN *MEV y T Indígena Bilingüe con español como segunda lengua*: 970-23-500-4

ISBN *Leo y escribo en mi lengua.* Zapoteco Sierra Sur/NEA. MIBES 3. Libro de lecturas: 978-607-710-380-6

Impreso en México

Ni ziääd loh gi'ch re

Lad ni
ziäada

Zekre nak gi'ch re	5
Amig	6
Xtiidx dahñ ni nda	7
Tohb benin bendxa'p ni nkahy loh	8
Bäig riopa byoob	9
Rmed ni diuñ tsana rlieedx yoob xkirohbn	10
Tsana rdiaaw bää	11
Dxiin ni ruun ria behn ladx	12
Mim ni rkualoh naka ntsäay ro'ka mim	13
Tohb benin riopa bäädx	14
Xtiidx betsu	15
Ni been behn ni mixä't gan	16
Lluan riopa Mgiähl	17
Behn ni pteed gih dahñ	19
Behn ni wixloh goka llobmiil	21
Bäig riopa pchull	23
Chop bguhdx	25
Bengiee ni ngib	26
Benin ni nad os ñahw	28
Tsana bidka' giäl guit bengiee ni llete xkich ik	30
Chop bendxa'p ni nak ties ro'ka bendxa'p	32

Bä'ik riopa bllahd	34
Xkuent tigr riopa chinch	36
Xtiidx chop kompaid	38
Bääz ni raall	39
Tsohn benin ni nak tohb bech sa	41
Bäädx riopa biun	42
Ria behn ni ruun ndzab	44
Bä'ik ni nad nsania balluaan	46
Gich riopa tiu konehw	48
Xkuent behn ni rchiga' gak rik	50
Bäig riopa byoob	52
Ptoo ya'sin	54
Xkuent mañ	56
Behn ni wahn loh giäl guit tsohn	58
Lli nehza nsin koyot	60
Zekre pchaa gich dech <i>jaguar</i>	62
Bäig riopa golbech	64
Ngolbehz riopa koyot	66
Behn ni run tromp	68
Xtiidx gio'w ni nda	71

Zekre nak gi'ch re

Gi'ch re kuua na guuna wen luuy, loh na seedal gool loh ria gi'ch ni rchiga'tasn gieeln y zuun gak za na wen luuy lliod gool ngiehdx. Ria te nde zuuna wen luuy zyumbeel lliod nak xkiäl riehn ria behn ni re stob ze' ni nad gak behn sa'n. Ria behn re nak behn zi'k nak luuy, rchiga' ro' behn ni seed behn gool behn diidx ni rnii behn y rchiga' behn kuua behn diidxa. Gi'ch re naka stob gi'ch ni naaz ria ga xkuua ni nak ria gi'ch ni la *Rol y rkua diidx zah*.

Loh gi'ch re ziääd xdialoh ria diidx ni goolal, brieen na loh ria diidx ni rnii ren ren ria behn. Ria te ria diidx re naka tohb kos ni sak ro' ni rap xlyuhn. Tsana gool ria diidxa, zuuna wen gumbeel lliod mbahñ ria behn ni re stob ze', kon nak ni rluuy chu behn behn. Ria diidx ni ziääd re nu na nak diidx ni ruy behn gokla, nu za na nak adivinanz, nu za na nak kuent; nu na nak diidx ni rkiehn tuhñ gieen pensar, nu na ruy diidx lli mod gokxeh tohb kos o tohb giehdx.

Tuhñ rniäbn lool nak kuääl gan ni gool loh gi'ch re, nu zek lliat'ik gak laa luuy ni guul gan gool ngiehdx y gool xnehz diidxa. Zuuna wen luuy ni guul gan seedal kalo kuääzal tonin y gool diidxa guul chieel zi'k ni rnii ta zal tsana kayuyal diidxa loh tohb behn. Zi'k mod guul gan seedal lli mod rkaa xtiidxaal y guun zal gan gool zakru giena ntsääy.

¡Tuhñ rchiga'n luuy guul gan seedal gool diidx zah!

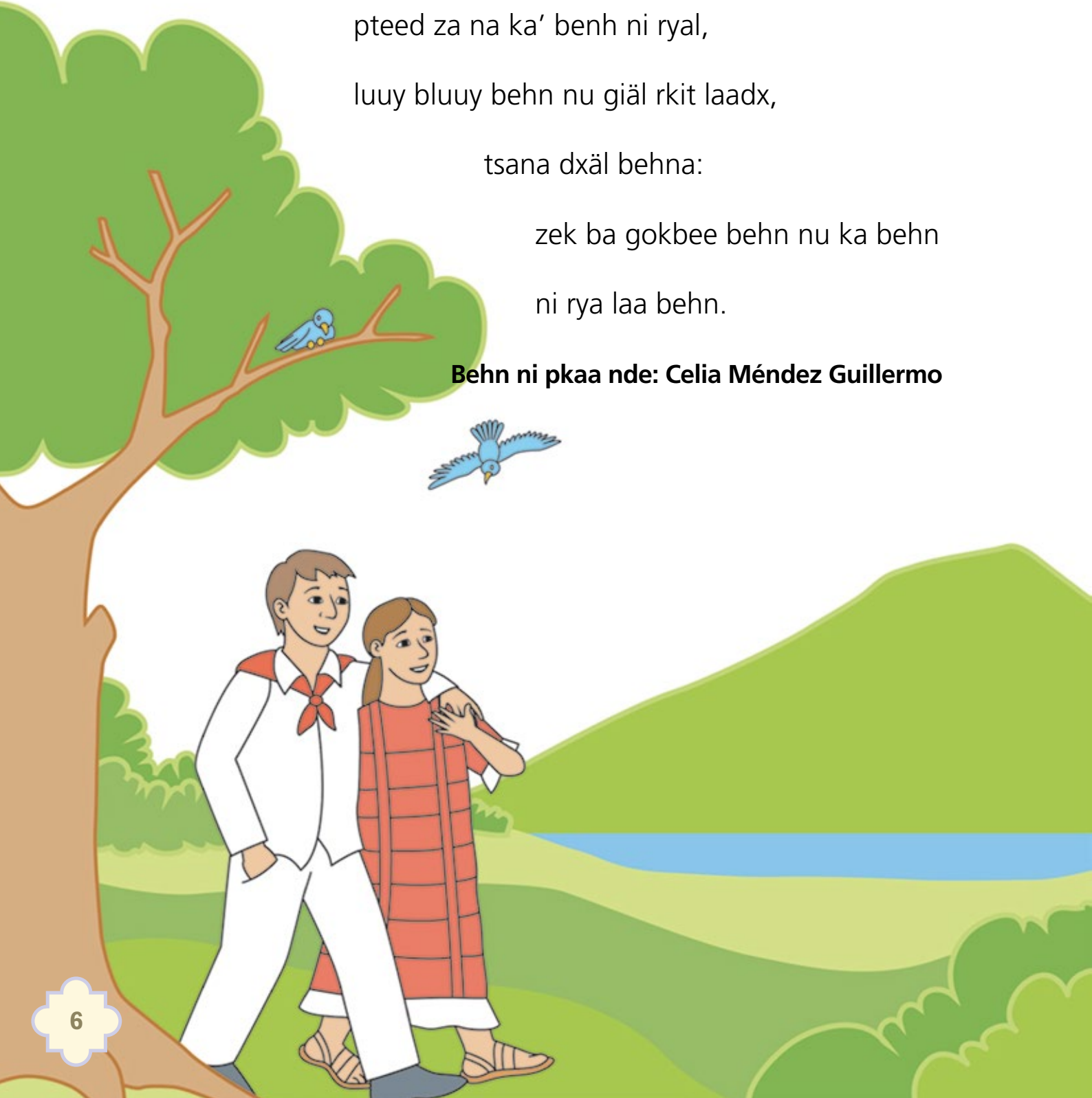

Amig

Tsana nu giäl rsi laadx loxdool,
pteed za na ka' behn ni ryal,
luuy bluuy behn nu giäl rkit laadx,
tsana dxäl behna:

zek ba gokbee behn nu ka behn
ni rya laa behn.

Behn ni pkaa nde: Celia Méndez Guillermo

Xtiidx dahñ ni nda

Zääd diidx ne tsana tohb behn ni zädtsaa loh nehz ted behn tohb dahñ y nad behn gan lliod nak dahña, nu rries ziäáb behn.

Zek nehza rnii behn, tohb behn ni dxaal laadz ziäáb behn dahñ, rkiin dxirieh behn xllombrel behn, xaman behn y dxirieh behn xpantalon behn, gak behna nehz ruxia.

Ndzäáb gan mniet diidx ngä'ch re, nde zuuna wen nad mnidx gieni mniet. Ria mnidx re laa na rdedloh dahñ, ranchi na ria yah, ria gihll y ria mañ ni re ro'k.

Behn ni pkaa nde: Salomé Martínez de la Rosa

Tohb benin bendxa'p ni nkahy loh*

Catalin nak xsahna behn tsotsil, ro'k goka ptoo. Benin re xtse zek nkahy loh na, nad benina guun gan niiba, naa nehz giääl zek ndza'k benina.

Xsahn benina nada ya benina, rsakzi na benina. Pchiin tohb dzeh ni psania behn benina gäita, psa'n behn benina leen tohb yu' ni zohb tohb ka, ro'k gäit benina behz.

Tohb xvesin Catalin beena yudar Catalin, zek nad Catalin lla ñäit, xiäl xsahn Catalin tohb tas nak xkiäl riehna rak laadxa gui'ta Catalin behz.

Been Catalin nak ni ya xsahn Catalin laa Catalin, xiäl nad te gan ñak. Lult zek pteeb ik Catalin maz wen ni lla gäit Catalin.

Bäig riopa byoob*

Tsana bga' korell, zek psloh byoob katsu byoob ria trig ni ptiop gohl leen, bläik byooba loh gobihdx. Zek tohb dzeh, tohb bäig ni kaliaan ro' ka, lla mna na loh giäl ndza'k ni ptie byoob, zek lla wi bäig loh byoob mnab bäig tonina ka' bäig. Byoob brie na rähba loh bäig:

—Xamigin, ɿlli kos beenal leen deb ni kayun dxiin?

—Nah kuaa loh ria yah xiid ro'k ben dxiin —rähb bäig— Nah chigiääl te bil, nad te yob ntop giäl ndza'k ni ted dzeh.

—Bal nak leen biil —rähb byoob loh bäig—, naa korell bya'.

Ptop ak byoob ria triga zie ni byoob leen lihdx.

Nde zaloh na rkiin guun mniet dxiin leen zek ba nu ni niaaz mniet ted mniet dzeh gal korell. Nak ploh chigiääl te kakiina gak yudara y chigiääl te naka behn ni llete domih rap.

Behn ni pkanande: Esopo

**Byok za loh xki'chal ni la Xki'ch
behn ni reseed y webid been
ria ni rkiin guul loh na.**

* Esopo. *Fábulas*, México, Editores Mexicanos Unidos, S.A., 2007, pp. 15-16.

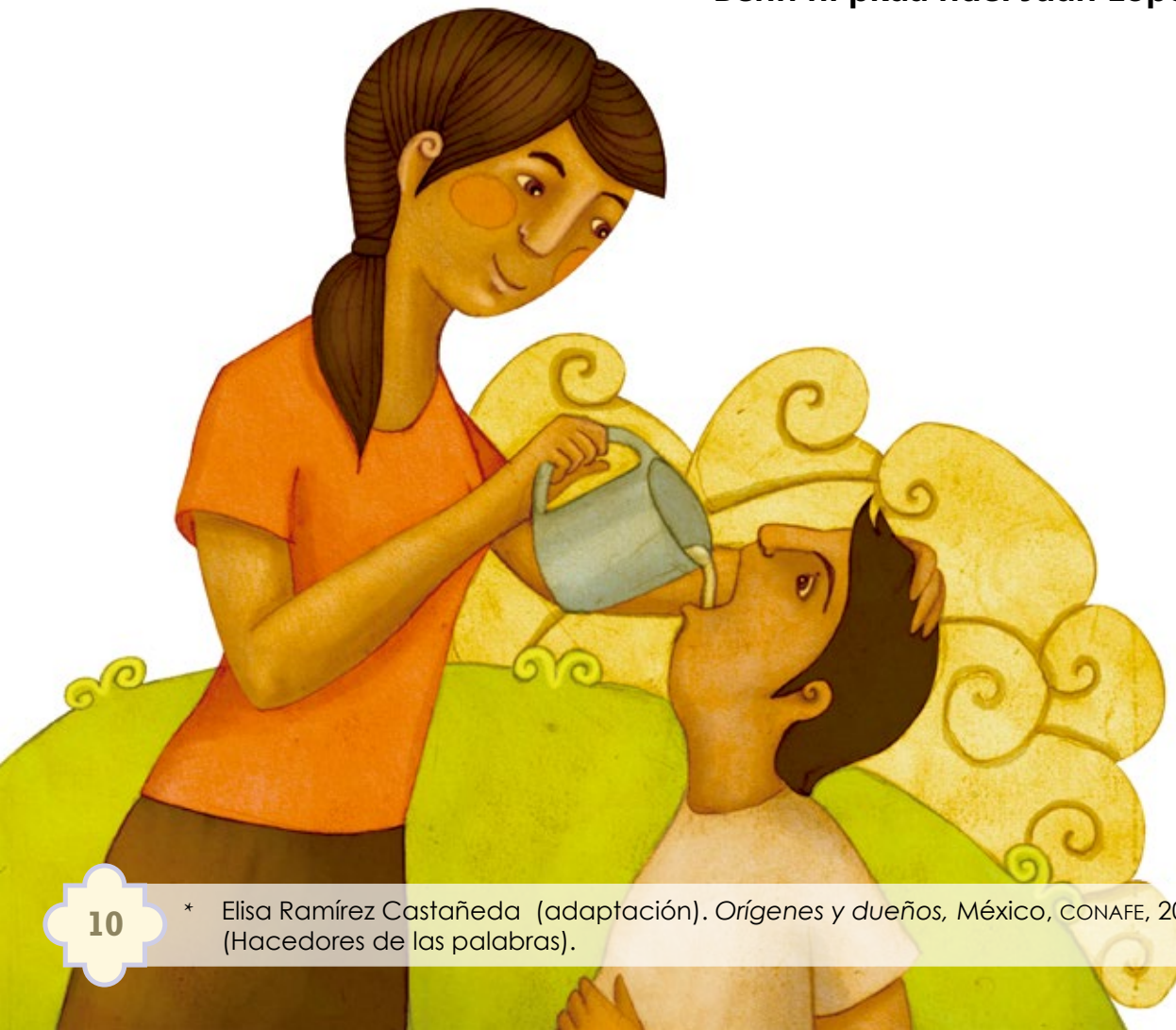

Rmed ni diuñ tsana rlieedx yoob xkirohbn*

Tsana tohb benin rlieedx yoob xkirohba, zek nad rak laadxa kita, nad rak ladxa gawa giät, nde baal yuh nu xkirohba zeka rsyaka nro. Giäl gihdx re rñaaza tuhñ tsana nad nian diib rdiaawn giät o rdiaaw ro’n ni nex o surk. Bal ni nad rak laadxn niaaz giäl gihdx re tuhñ ndzääb gak rmed tuhñ diuñn nis luu betia’.

Luu betia’a soba däh chie tohb litr nis loh na, liääba zi’k tohb chii minut. Tsana ba blääba zek gie’ mnieta. Ndzääb gie’ mniet tohb vasa zia’ te dzeh, gaka tohb xmal. Lo nak ni za’ tohb xmal gie’ mniet rmeda, slohll ria baal yuh ni nu xkirohbn mniet gäita.

Behn ni pkaa nde: Juan López Núñez

Tsana rdiaaw bää*

Rnii ria bengol, tsana rsiak bää nro zek rdiaaw bää. Tsana rak zi'k, ria pchinch rsloh na roola laa ni nen bää rahn maña kadiaaw bää. Tsana zabee xkahy gichlyuh, ria pchinch roola maz rreis, ngiehdx ro' ka rnii maña: "wen, wen wen". Ni ruun ria pchinha zi'k, ruuna wen ni ryok za bää ruun bää xnii.

Tsana nen giääl ntsäây, ntsäây ro' ni bää, zek rak ro' ria mañina dxin, nada gool ba re na rkit laadxa.

Zi'k za rnii ria pxie ne tsana rdiaaw bää, rsloh na tsana rga' ni rak xuhn hor nehz giääl, ro'k rdieed tap hor zek ra rliohlla.

Tsana rdiaw bää zek ria te ria behn xchiehba rak. Ria behn sa, zi'k za ria behn ni nu stob ze', ruun behn yudar bää: nu ria behn rkuaa na kampan, nu za ria behn rkuehdx käch.

Nde rgieena laa ni nad rak laadxn nit bää, tuhñ rchiga'n bahñn, nak nit gichlyuh. Naa tsana ryok za bää ruun bää xnii, ria ten rkit laadxn, benin y bengol.

Behn ni pkaa nde: José Luis Morales Severo

* Elisa Ramírez Castañeda (adaptación). *Orígenes y dueños*, México, CONAFE, 2001, p. 31. (Hacedores de las palabras).

Dxiin ni ruun ria behn ladx*

Dxiin ni ruun ria behn sa maz laa na nak rgu' behn giähl. Tsana naka yuh kob, zek nidoo ra'n behn gix loh yuha, lolla zek rsä'ik behn gixa, ba nax tsää yuha tsana kue llob.

Ni ru' tas leen, zek rsloh behn rbäik behn llob. Xiäl nu tsana nad giähla gak, mer tsana zääd gich ye'n giähla tsana rbee xlia y riä te behn rwin laadx behn, ni'k ba zä giähla nada gak.

Ria giählin ni rak tas, llob ni ruun behn gan rsna behn, ni'k rieh behn rto' behna stob giehdx ni re tohb gax gah lad ni nun, xiäl ria behn ni rsii lloba liak sax rsii behna. Zek nehza, tuhñ ni rlyu'n giähl, rsaksi behn tuhñ, rchirien nlas, nu tsana nell sa zehd rchaa giät rdiaawn.

Behn ni pkaa nde: Juan Núñez Hernández

Mim ni rkualoh naka ntsääy ro'ka mim

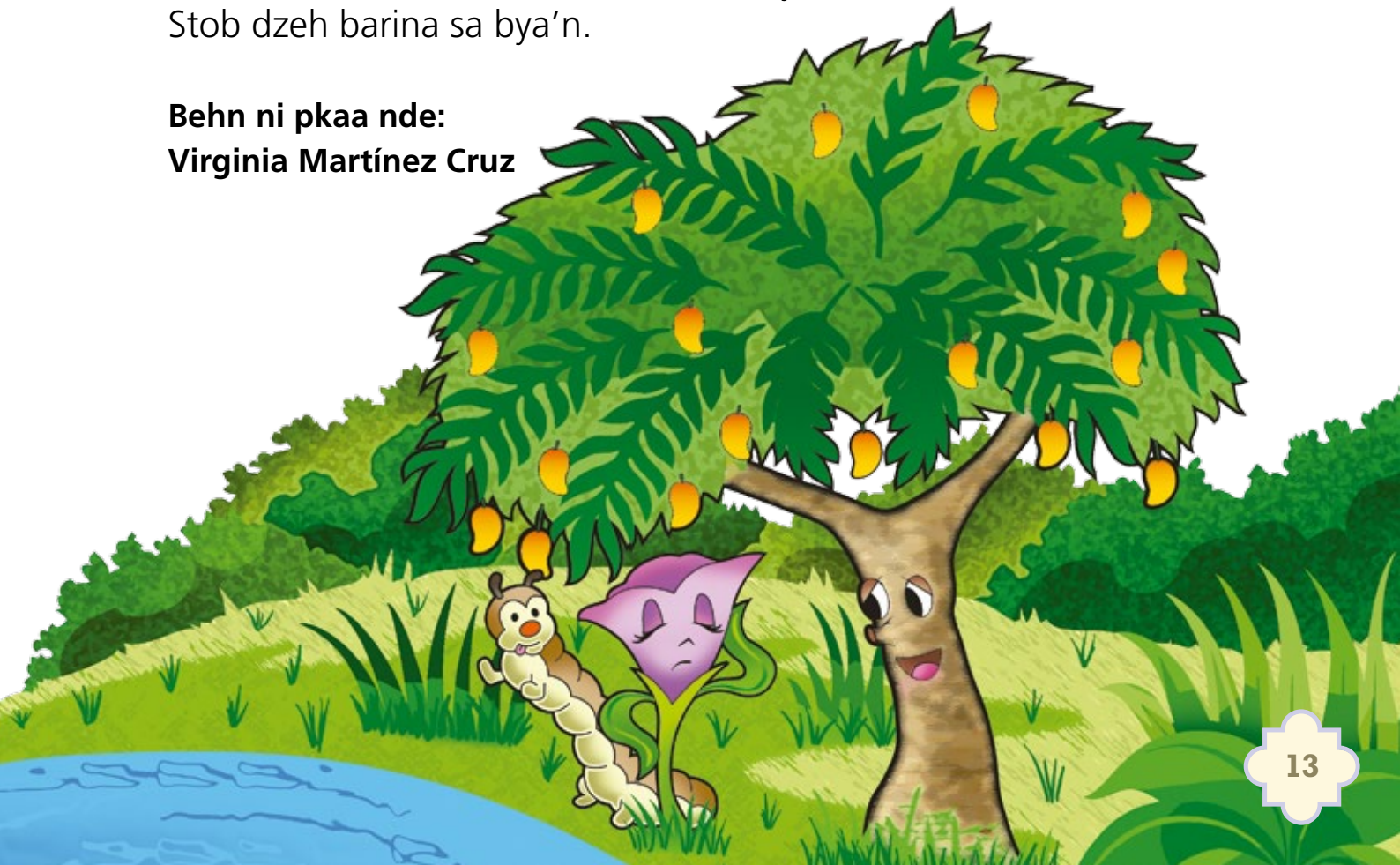
Gok ro' la byu' tohb mim ni rkualoh ntsääy ro' gíee naka. Mim re ríee na tsana raal nísghieh, ro' tohb gíbeein, lad ni zohb tohb yah mank. Mim re la na gíee gíäsk.

Yah manka nad rchaa laadxa tsana rriääl mim re, xiäl mimin re ro'k tas gal rbää loh na zohba, nzeb rbää loh na zohba, xlioh na laa sa na nak ntsääy, ruuna gan loh ria te ria mim ni nu ro'k.

Tohb dzeh gok laadx yah mank ñuya diidx riopa mim re, xiäl mima nada ñuyni diidx yah manka laa gal ni rbää loh na naka ntsääy ro'ka gíee naka gíee beein, riala nehz rsil y ntsääy ka nena.

Tohb dzeh, ni laa te mima nad ñakbee, ni' mima byaa tohb baal doo, nik bdahwa ria te blah nia mima y zek dahwa mer mima. Stob dzeh barina sa bya'n.

Behn ni pkaa nde:
Virginia Martínez Cruz

Tohb benin riopa bäädx*

Tohb dzeh, rsil ra, briääl tohb bengiee zä behn riop tsääl behn, zäni behn xpenin behn, tohb bengieein zä behn zätio' behn kafe. Tsana byaa behn lad ni nu yah kafe, riop ka bengola psloh na retio'na kafe.

Zek benina psa'n behna ni' yah bla, naaz ka benina nis ni rie'na. Ro'k bya'n benina laadxa kagita. Xsahn benina nak zaloh na retio' na kafé, dur zayak llio' na, ba gok llio' ro ba zä behn, nila gan behn lli liaadz dxaa xpenin behn.

Ba gok llio' ro zä behn tsana mnaa laadx behn xpenin behn ga'l llio' ro'ka ba bya'na. Zek ra re behn kon xpenin behn. Zek rähb bengieea loh tsääl ndzääb chie behn chiena behn dion kon benina y briääl behn zä ro'ka behn.

Tsana byaa behn lad ni psa'n behn benina, ruite na zu ra, nirson te kona. Zek briääl behn weh behn wena behn loh xtis zek psloh gokdiil ra benina, xiäl ni la zi'k nad benina ndxiähl.

Tsana mna behn zi'k lal tas nad te benina dxähl, zek weh behn wena behn loh tohb behn ni rbää diidx. Behn re rähba:

—Xpenind laa na bdahw bäädx tohb ik gio'w, ro'k laa dxita za re ra.

Behn ni pkaa nde: Timoteo Ayoctle Xalamihua

Xtiidx betsu

Tohb dzeh ne ria behn ni rieh dxiin dahñ, tsana weh behn ro' gibee ni zääd ra y blää behn nis regiib behn llih ni go' behn kohb, ro'k zä kohb byahb loh nisa. Tsana zääd ria behn rgiib behn laihd o ruun behn gohz, nad behn ñakbee ni ba wixloh nisa, ba goka nis kohb.

Ni'k been ni gots betsu loh nisa. Llia't ik ni'k psloh gots betsu re rek, psloh kadahl ro'ka maña, ru' na ria tas ze' lad ni ruun tas behn dxiin, lad ni nu giähl, ria te ze' ru' maña rgiila ni rahwa.

Lad ni rdieed tas maña, rahwa riä te ria ni nu tas nehz ni zateed maña. Ria llob ni ngutsää ria behn, ria te na rahw maña, llooll nehz te maña ria ni nu nehz ni zateed tas maña.

Zek ria te ria behn psloh re dxiieh loh behn, ga'l psloh kadxoon ni gaw behn. Ria benin ruslah ro'ka na tsana riehñ diah na robee ni zääd ria maña. Maña rahwa dzehn giääl.

Tsana mer dxiin maña giehdxa, zek psloh regui't behn ria maña, rniaaz behn yah, o loh lliidx yah rgihn behn maña o rsäi'k behn maña, xiäl nad te na guun wen nit maña. Zi'k ni zagui't behn maña, zi'k za maz ra rdahl maña.

Behn ni pkaa nde: Marcos Cornelio Sánchez Ramírez

Ni been behn ni rnixä't gan*

Byu' tohb behn ni ranchi lliil, rieni behn maña llio' ro' giehdxa rieh behn rieyaan behn maña rahwa gihll. Behn re nu tsana rsigiee behn ria behn sa' behn, ñyooba xlioh behn rkuua behn rehdx, rnii behn:

—¡Gol taa o! ¡Gol guun yudar nah tsehbn ria lob zek nak gawa xmañ!

Zi'k chop tsohn tir been behn gan psigiee behn ria behn sa' behn, briääl ria na galop ro'ka wena na dion lli kosa kayak, xiäl xlia' taza briääl behn weh behn, behn rek ga'l psigee sa na behn. Xiäl tohb dzeh goka diidx le, byaa ria lob byu' na loh xmañ behn psloh na reyawa ria maña. Zek psloh behn kakuaa behn rehdx ria behn sa' behn ngiehdx ro'ka, giid ria na guuna yudar behn, xiäl nila tohb nad ñeh, bzia' laadxa nde laa gak kasigiee behna. Zi'k mod brah te ria xmañ behn bdahw lob.

Diidx re zaloh na nak ria behn ni rsigiee nu tohb sa kos ni ruun behn gan loh na: ni la tohb behn nad laadxa chile xtiidx behn, mase za nu tsana kanii behn diidx le.

Behn ni pkaa nde: Esopo

Lluan riopa Mgiähl

Byu' tohb bendxa'p ni la Lluan. Behn re rya ro' ka na tsääl. Tsääl behn la na Mgiähl y bengieea nahna ni rya ro' ka bendxa'pa laa na.

Tohb dzeh tsana kabäik Mgiähl llob, zek rähb behn loh ria behn ni rebäik ria behn llob:

—Nak tsääl rya ro' ka na nah re.

Xiäl ria behn rek nad laadxa chile xtiidx Mgiähl. Nak ni chile laadx ria behna xtiidx Mgiähl, zek rähb Mgiähl loh ria behna:

—Gol guun tohb loh loon, zek loh na gienid nah ro' lidx. Tsana tsaan ro' yu', zek giäbd loh tsäl tohb baal dahwya' nah.

Y ria behna beena zi'k ni rähb Mgiähl. Tsana byaa ria behna ro' lihdx Mgiähl, tsääl behn Lluan, tohb sa galop briäälä mniptiidxa loh ria behna lli kos gok tsäälä. Zek ria behna rähba tohb baal dahwya' Mgiähl zeka guit Mgiähl.

¡Le ria behna nak ñahba loh bendxa'pa zi'k! Ga'l tsana biehn diah bendxa'pa diidx re, mnaaz behn tohb duu ni'k blu' behn giehn behn. Zek tohb sa galop westie Mgiähl loh loona, xiäl tsääl Mgiähl khor la ba guita. Zek psloh Mgiähl kayuslah, byääd xkiäl riehn Mgiähl lli loh been Mgiähl zi'k, ga'l bal ni nad Mgiähl ñuun zi'k, nad tsääl Mgiähl ñäit.

Zek bya'n Mgiähl tohb ka Mgiähl, psloh rie' ro' ka Mgiähl nip, chigiääl rnaa laadx Mgiähl tsääl Mgiähl, nehz ni zä tas Mgiähl.

Ria tas behn nahn diidxa

Behn ni pteed gih dahñ*

Ruy ria behn diidx ne tohb dzeh weh tohb behn wesya behn loh xyuh behn. Tsana byaa behn lad ni ka xyuh behn, psloh behn katiuu behn nia ria yah ni nu ra, lolla zek ptie behna bree na tohb ze' sa y zek lla pkaa behn gih loh yaha, xiäl nad behn ñakbee ni ru

* Elisa Ramírez Castañeda (adaptación). Maíz, México, CONAFE, 2001, p. 39. (Hacedores de las palabras).

ro' gihll bidx ra. Giha zä aka mnaaza gihll giha y laa behn ni tonin nad behn ñakbee laa ni zu behn kayahn behn ren nehz. Tsana lla bzok loh behn nehz lad ni pkaa behn giha, gal lo ba zazaa na.

Zek zä llun behn gok laadx behn nsuuy behn giha, xiäl nad behn ñuun gan. Nu ria behn ni weh weyuun yudar behn byuuy giha, weh zi'k chii choon behn y nen ro'ka gok gan byuuy giha. Behn re pchiehb ro' behn gok ni pteed behn gih dahñ ga'l llio' ro'ka dahñ byeik, byaa giha sta ro' xlyuh behn San Juan Iztaltepec, byeik zi'k riol *kilómetro*.

Behn ni pteed giha dahñ la na Min, brie mult behn dihll behn tap gayuu. Tsana blohll gok nde, briääl behn zie behn ro' lihdx behn, byaa behn be behn diidx lliod pchaa behn liaadz pteed behn gih dahñ y be behn diidx kalo ta dahñ byeik.

Ni'k nak liaadz ni pchaa behn.

Behn ni pkaa nde: Arturo López López

Behn ni wixloh goka llobmiil*

Tohb dzeh, tsana dxu'n ya llete ni dxuidn dzeh, zek rähb lluis:

—¿Lli kos diaawn? ga'l ba blohll llob ni zoobn däh gak giät.

Nak zek riä te behn re zi'k, ndzon ro'ka llob.

Zek ro'k byaa tohb benin, bengiee solter ni nad ria behna gumbee. Ni'k mniptiidxa loh lluis, rähba:

—¿Lli nehza rwin laadxd? ¿Lli kos ruun ni rwin laadxd?

* Elisa Ramírez Castañeda (adaptación). Maíz, México, CONAFE, 2001, p. 25. (Hacedores de las palabras).

—Tuhñ rwin laadxn ga'l llete lli kos diaawn —rähb lluis.

—Zek behna rähba.

—Nak rwin laaxd. La't lla gol zoob gis loh däh, lla gol ku' gio'w loh na. Tsana ba kalääba zek niid nah re, zek ku llob ra.

Zek tsana ba kalääb nisa, mnii behn lo behn rek. Zek behn re lla zä na byu' na loh nisa y rähba:

—Stob horin xiäld ro' gisa.

Tsana pxäl behn ro' gisa, lla mna behn dxadoo te gisa nu llobmiil, ba naka wen lia' behn gaka giät.

Behn ni pkaa nde: Juan Santiago Santiago

Bäig riopa pchull

Tohb dzeh zääd tohb bäig y ro'k ta pchaloh bäig tohb pchull, zohba tohb ro' giee. Zek rähb bäig loh pchull:

—Luuy mase nguudx nguudx sa nak gihd de'chal, xiäl nad luy gak ntsäây zi'k ni nak nah re. Ni'ka ruun ni nad ria behn dxiga' luuy. Zek zi'k nak nah re ga'l, nah re ptioh dech ntsäây ro' nena y ngiehdxa, riä te behn rchiga' nah.

Tsana biehn diah pchull rähb bäig zi'k, win ro'ka laadx pchull gok. Llia't ik ni'k, zek tohb rsil laadx bäig nax loh wihdx katsa' laadx, tsana lla bien tohb behn mna bäig zäada nal tohb morral lli'ka y nuuya tohb mdzäd.

Go'k laadx bäig nlluuñ bäig, xiäl nad bäig ñuun gan. Behn re nsesa lla wina bga' bäig beena. Rähb behna: "Mañ ptiohin re gieniina gaw, nill ro' na".

Tsana mna pchull ni gok zi'k, zek rähb pchull loh bäig:

—Nah ga'l mase laa gak kuä'al zob, nad behn ñääs nah. Luuy blliidxal mnal lo ni nak nah ndzab y naa luuy, ni nen luuy ntsäay, nill bääl kal, ba zieni behn luuy gaw behn. Rxihdx pchull rak, ptiäs pchull zie loh nis.

Zek naa luuy ba naanal, tsana ganal loh tohb bengidx, nak kichnaal diidx behn, bal nada nu rrieis dxaal laa gak liaadz ni pchaa bäig re.

Behn ni pkaa nde: Neri García Valencia
Ni bläs diidx re: Manolo Pérez Salvador

Chop bguhdx*

Nde nak chop bguhdx, tohba nak bguhdxí'x, stoba nak bguhdx kob. Xsahn bi'na rähba loh bguhdx koba ndzääb chie na dxiin dahñ, la juers rähb behn loh tsäälä:

—Pkaa giät bäh y kohb bäh loh xsargiäta. Bal ni gahwa ria te ria ni'k, zek wen ka naka gaka bguhdx.

Lolla ria giäta ka ro' ka bäh na, labuu te naka. Zi'k za kohba kuaa bäh ya's ka na. Zek rähb behn loh bguhdxí'xa:

—Weni bguhdx kob re loh dxiin dion lina zahwa ria te ni ka loh xsargiäta.

—Wen— rähb bguhdxí'xa.

Kua' sa' bguhdxä zä na loh dxiin. Tsana gohl hor xirehn, mna bguhdx koba ndzeb ro'ka kuaa bäh ria te ni ka loh xsargiäta. Zek rähb bguhdxí'xa:

—Nak gaawal ni ka loh xsargiäatal, re daa diaawn xkuñ. Nak ni ka loh xsargiäatal stoo zäälna leen yuh. Nah ba gal bded loh ni'k; laa ni ruite ñuun di wen nah, bdaw gal ni kuaa bäh.

Behn ni pkaa nde: Domingo Cruz Pérez

* Nicasio Martínez Miguel y otros. *Zekre rkaa diidx zah/Así se escribe el zapoteco de San Pedro Quiatoni*, Oaxaca, Centro IEEPO, 1999, p. 14.

Bengiee ni ngib

Nde nak tohb giehdx ni re llio' ro. Gok la ne, giehdx re byu' tohb behn nad le na gak behn wen, nad le laadx behn las ria behn, laa gak xniaa behn nad behn deed ria ni rkiina. Ria te llob ni rsna behn rliohll ni rbää behn giähl, rgu'tsää behna, nad behn deed ni tonina ka' lliaa behn.

Behn re been behn tohb yu' lad ni rgu'tsää behn ria te lloba y ro'k zabää behn lloba rto' behna ria te na. Nu dzeh tsana riid xniaa behn loh behn rñäba loh behn deed behn mase tonin llob ka' na, zek laa behn rnii behn loh xniaa behn nad behn zalaadx lloba. Nu tsana rsa laadx behn tonin llob rka' xniaa behn, xiäl llob ni rdeed behn naka

llob yäab. Tsana ruun behn zi'k, xniaa behn rwin laadxa rsloh na ruslah na, chu nu nak ni nak llingaan behn zi'k nada deed llob ka' behn, zeka zia' te dzeh rdedloh behn lloba nad la tsu' chu ni'k kuää na.

Tohb giääl biehn diah bengieea ndzebro' ka rkobee. Zek westie behn zäyahn behn dion lli kosa rkobee y tsana lla mna behn, ria te lloba byu' bxo'ta, blliina y zi'k za laa behn byu' pkuut behn, ro'k tas guit behn. Ro'k got behna nell sa dxit re loh yuha.

Zi'k za xniaa behn biehn diah na ni rkobee ro'ka y biid za na bidna na dion lli kosa. Tsana byu' behn lad ni biehn diah behn pkobee, lla mna behn loh yuh, dxit nu lli'n behn re ra. Zek gokbee liaa behn, laa ni gok behn behn ni ngib ro' ka, zeka pchaa behn liaadz guit behn zi'k, ga'l nad le behn ñak behn ni ndzak ladx.

Ria tas behn nahn diidxa

Benin ni nad os ñahw*

Nde nak chop benin ni zä lonehz,
riop benina rchaa ro' diidx ruya,
ro'k zä na briääl tohb os loh na.
Tohb benina nak benin dzeeb ro'ka,
zä lluuna bia'pa loh tohb yah;
stoba bya'na zu na loh yuh,
lla gota dxin loh yuh zi'k nak ni ba guita.
Tsää tsää zääd os wi os loh benina,
nad os ñak ndox benina,
bzoblli' os ro' benina y ro' lli' benina,
llete bee rsii benina, nad benina niib,

Zek briääl os zä, rnii os:

“Nde laa na rguaal tagol pxie, kadzeh ka guit behn”.
 zek benin dzeeba brio’ lluuna loh yah,
 pchiina bdeedxa benin ni bya’n loh yuh,
 zi’k nak tas ni rya ro’ na sa’ na.

Lolla zek rähba:

—Nah re gon zi’k nak ni nu diidx rähb os lool. ¿Lli diidx
 rähb osa lool?

Stob benina brie na rähba:

—Pchi ro’ diaal gax ga zek giapa lool lli diidxa rähb osa
 lo: “Nak behn ni rxuun tsana zuul loh liaadz, ni’k nada
 gak diidx le rya na luuy, nada gak diidx le rchaa diidx
 ruyd, luuy weka loh behn ro’k”. Zi’k rähb osa lo.

Behn ni pkaa nde: Félix María de Samaniego

Tsana bidka' giäl guit bengiee ni llete xkich ik*

Gok ro' la byu' tohb bengiee ni pchaloh giäl guit loh nehz. Giäl guita rähba loh behn:

—Naa ba zyäl gienii luuy.

—Nak gienil nah —rähb behn.

Zek rähb giäl guit loh behn:

—Bal ni nad rak laadxal sal naa, zek stob na dzeh giäl ka luuy.

Tsana byaa behn ro' lihdx behn, zek be behn diidxa loh tsääl behn zi'ka giäl ka' giäl guit behn. Zek rähb tsääl behn loh behn:

—Nad giäl guit gieni luuy ga'l tsana mna giäl guit lool lliool xkich i'kal. Naa ni been bgaa i'kal, zek nad giäl guit gumbee luuy.

Wenza rähb bengieea.

Zek weh behn bgaa ik behn. Tsana byaa ik xmal, dzeh ni rähb giäl guit gidka' na laa behn, lla byaa giäl guit mniptidx giäl guit kon behn.

Ria behn ni re ra rähba ruite behn. Zek rähb giäl guit:

—Bal naka ruite behn ni lliool xkich ik ni ziälka, zek mase ik rgieh bäälin re gienii.

Behn ni pkaa nde: Josué Hernández González

Chop bendxa'p ni nak ties ro' ka bendxa'p*

Tohb dzeh, tohb bengiee solter nixieisa tohb ro' gíee. Tsana brie pkaal loh na, lla bien chop bendxa'p mna na, ties ka ria bendxa'pa. Tohb bendxa'pa rähba loh bengieea:

—¿Nal guun rrieis yon ro' lidx?

Zek bengieea, rähba:

—Wen, sa za yon ro' liidxal.

Riop ka bendxa'pa tiesa bendxa'pa, ntsäy ka lliool xkich ika.

Zek briääl bengieea zäna ria na bendxa'pa. Ro'k zäzaa behn tsana lla bien mandad tohb gita' mna bengieea. Zek rähb bendxa'pa:

—Ba byaa tuhñ, re nak lidx.

Ni'k tas rähb bendxa'pa, zä aka mnit
loh na riop ka na.

Tsana lla bzok loh bengieea, ruite
bendxa'pa re ra.

Pchiehb ro'ka bengieea gok. Kagiil
bengieea kon bendxa'pa y lla bzok
loh na, bien chop baal mna na,
mandad ro'ka baala. Briääl bengieea
zie ro'ka na ro' lihdxa, byaa na be na
diidx loh xsahna liaadz ni pchaa na.

Zi'k rliohll diidx re.

**Behn ni pkaa nde: Albina Díaz de
la Cruz**

Bä'ik riopa bllahd*

Bä'ik: wahu, wahu

Behn ni kayuy diidx: Tohb dzeh, tohb bä'ik kasniba gich decha, tsana ro'k ta biehn diah na kayuslah tohb mañ.

Bllahd: lii, iii.

Behn ni kayuy diidx: Zek psloh bä'ik kagiil bä'ik ka nehz rsiaa xchiee mañ ni kayuslaha. Ni'k rak tsana gokbee bä'ik, bllahd ni'ka ruslah, kanii bllahd:

Bllahd: Been wen nak gui'tal nah, ya nad ra gaw luuy.
Behn ni kayuy diidx: Tsana bläs bä'ik ni' bä'ik, ro'k ta bislah
bllahd.

Bllahd: lii, iii.

Behn ni kayuy diidx: Zek lla bien bllahd mna bä'ik, rguaala ba
guit bllahd, bee sa naaz bllahd.

Bllahd: lii, iii.

Behn ni kayuy diidx: Tsana gokbee bllahd ni bzulää bäi'k dech
bllahd, zek blas ladx bä'ik bllahd. Zek nehz
nak dzeh naa, bä'ik chigiääl te nuuya bllahd.

**Biok za loh xki'chal ni la Xki'ch behn ni reseed y webiid behn
ria ni rkiin guul loh na.**

Xkuent tigr riopa chinch*

Tohb dzeh, tohb tigr kandza na dahñ tsana ro'k ta biehn diah na pkobee: "chorr, chorr" zek rähb tigr:

—¿Chu mañ nde? lluyy roob ro' za na lo. Bal nak zi'k, nu rrieis guuna gan lo, sgu'ita nah.

Zek psloh tigr kagiil dion kalo na rkobee. Tsana gokbee tigr nehz leen blah ni re ra ro'ka rkobee zi'k, tohb chinch ni'ka nax leen blaha rkobee na zi'k. Zek rähb tigr loh chinch:

—A, ¿luuy za na naxal ro'k? ptseeb ro'kal nah. Bal ni rak laadخال tiln riopn luuy, zak gieena, luuy mnii sa nah gok.

Wen za rähb chinch loh tigr, mase win sa chinch. Zek tohb tohb maña pkaa na rehdx ria mañ ni rchaa diidx ruya ni guun yudara tohb tohba. Tigr ni'k pkaa na rehdx bäädx, kuch gix, koyot y lob; zek chinch ni'k pkaa na rehdx ria bääz pku'ch, ria be' y bääz go'x.

Blohlla zek briääl maña zä na nehz ro' tohb gibee lad ni gak giäl dihla. Tsana psloh gok giäl dihla, ria mañ ni pkaa chinch rehdx psloh bgohd ka na tigr y ria mañ ni nak ria tigr y briääl tigr zä ro'ka tigr ria tigr mañ ni nak ria tigr. Ria mañ ni pkaa chinch rehdx guun yudar chinch, rkit ro' laadxa ni beena gan loh tigr.

Behn ni pkaa nde: Ermelindo Méndez Méndez

Biok za loh xki'chal ni la Xki'ch behn ni reseed y webid been ria ni rkiin guul loh na.

Xtiidx chop kompaid*

Nde nak xtiidx chop behn ni bga' dxiin leen yu' lääy y nak behn kompaid. Tohb behn bya'n sint stob behn bya'n regidor. Tohb dzeh, tsana ruite dad president, zek kuaa rehdx riop ka behn chie behn kuäik tsää behn xkiäl dihl ria behn ni nu tohb xageins Chamula, ne ro'k bga' tohb behn ni nak gobaan y rñazyuh na bendxa'p. Agent ni rnibee ageins ro'k, rchiga' behn gie behna loh xtis roob, xiäl ria behn giehdx rak laadxa gui'ta gobaana. Zek sint riopa regidor pchääla behn giehdx rähba loh ria behn, nak behn ni bga' ni'k ndzääb gie na lächgiib ro'k killa xkiäl kiee na.

Sint re riop behn regidor, nad behn ñuun vis ro' lihdx behn ni briääl behn zä behn llio', zek ga'l tsääl behn ni'k bzia' laadxa nu rrieis nip zagie' behn. Zek riop ka bendxa'pa bya'na diidx kina tsääl tsana tsaa behn ro' yu'.

Zek zi'k been bendxa'pa tsana byaa bengieea ro' lihdxa tohb tohba, tsääl behn blaa na behn. Zek riop ga bengieea zie na byu'na kantin ro'k we-gie' na nip. Leen kantina ro'k pchääla giäl dihl y bga' na zie na lachgiib. Tsana byaa behn loh xtis, brie diidx nak behn xpehn gihll. Tsääl behn biehna rson ni bga' behn riop ka behn byaaw behn lachgiib, zek riop ka bendxa'pa psloh bdiila mod ni laa tsääl.

Bääz ni raall*

Tohb dzeh, brie bääz ku'ch be bääza diidx ria sa' na guyni na diidx tohb bääz ni raall. Zek ga'l tsana byaa bääz giäl raalla ro' pku'cha, ria bääz re rähba loh bääz giäl raalla:

—Luuy sa'n: tuhñ rniin luuy, ndzääb guul dxiin, ga'l ria ten ndzääb gieen dxiin.

Zek rähb bääz giäl raalla:

—Nak nah ga'l deb te dzeh rsiube, tsana ba dzee, nah ba ptsaa ro'ka gok beena.

—Lletle ka sak ni'k ni rtsaa xlia' ta zal —rähb ria bääza—, luuy rkiin guul dxiin. Nde nak ni rak tohb rgieen bis luuy.

* Horacio Quiroga. *Cuentos*, México, Editores Mexicanos Unidos, 3ra. Edición, 1983. (Fragmento).

Blohll ni weh diidx loh bääza zi'k zek good loseins byu' bääza leen pku'ch.

Xiäl bääza nad te na nkuadiah diidx. Zek ga'l tsana gohl stob dzeh, ba dzee ni'k, biok za bääz rek byaa na ro' pku'cha. Zek ria bääz ni reyap ro'pku'cha rähba loh bääza:

—Luuy sa'n, pkadiah diidx been dxiin.

Bääza bzoka diidx, rähba:

—Deb wihdx sloo gun dxiin.

Ria bääz ni reyap ro' pku'cha bzoka diidx rähba:

—Nak rniil zi'k deb wihdx slool guul dxiin, ni'k nad te na ted. Tuhñ rak laadxn llie lla slool, guul dxiin. Psnaa laadxal diidx re.

Tsohn benin ni nak tohb bech sa

Nde nak tsohn benin bengiee tohb bech sa naka. Chop ni i'xa nak xmoda ndzab, rsakzi na becha ni win. Tohb dzeh riop ka ni i'xa weto' na llob y tsana byoka, lla bluuya xtomih na mna xpecha ni win. Zek benin re mnptiidxa loh becha dion lliod beena ni beena gan domih ro'k.

Zek ria ni i'xa rähba loh becha ni wina gita' pto' na, ro'k beena gan domiha. Zek benin ni win re wele za laadxa xtiidx xpecha. Zek wetopa gita' ni roob sa, blu'na gita'a leen ngoch y briäälä zä na zato' na gita'a.

Nirson pet Dios ben yudar benina, ga'l tsana byaa benina logio', ria gita'a ba wixloh na goka gita' or y ria te gita'a bdo'. Benina beena gan llio' domih zieni na ro' lihdxa. Tsana byaa benina ro' lihdxa, mnptiidx ria xpech benina loh na kalo weka' na domih ro'k. Zek benina rähba gita' weto. Benina niaka nle na, gita' weto' na.

Zek ria xpech benina weh za na wetopa gita' zäni na zäto' na, xiäl ni tohb behn nad ndzii xkita' na. Zek blia ro' ka na gok mna na loh xpecha. Zek riop ka ni i'xa weh na rähba loh xpecha ni win lli ngiähl mnixä'ta ni pto' na gita'. Nak benina nya ka diidx le rähba, gita' pto' na.

Ria xpech benina nad le na ñuun gan ñakbee na lliod been benina ni pto' na gita'.

Ria tas behn nahn diidxa

Bäädx riopa biun*

“¡Tohb dzeh, tohb bäädx rähba loh bien!”

Luuy biun, mañ ndzab ro’ luuy, llet le sak luuy gichlyuh re.

“¿Ni’k been blia ro’ biun gok, zek rähb biun loh bäädx?”

Liään poreb dion chu ni’k ruun gan nilaadx maz. Been xchiin luuy tseebal nah. Nah go’n rkuadidx y run gan loh na, loll ni’k maz rooba lool Been xchiin luuy tseebal nah.

Tsana blohll rähb biun zi’k, laa gak biun been sen ni sloh giäl dihla.

Zä biun kuaa dech bäädx y zä ak
biun kuaa nehz giehn bäädx.
Bäädx psloh na rgubäädxa,
ro’ts te laadx bäädx, sta gih te
zohb psloh bäädx rlia ro’ ka
bäädx rak. Ria te ria mañ ni re
gax ga ra, pchehb ro’ ka na
gok, zä na pkachloh na.

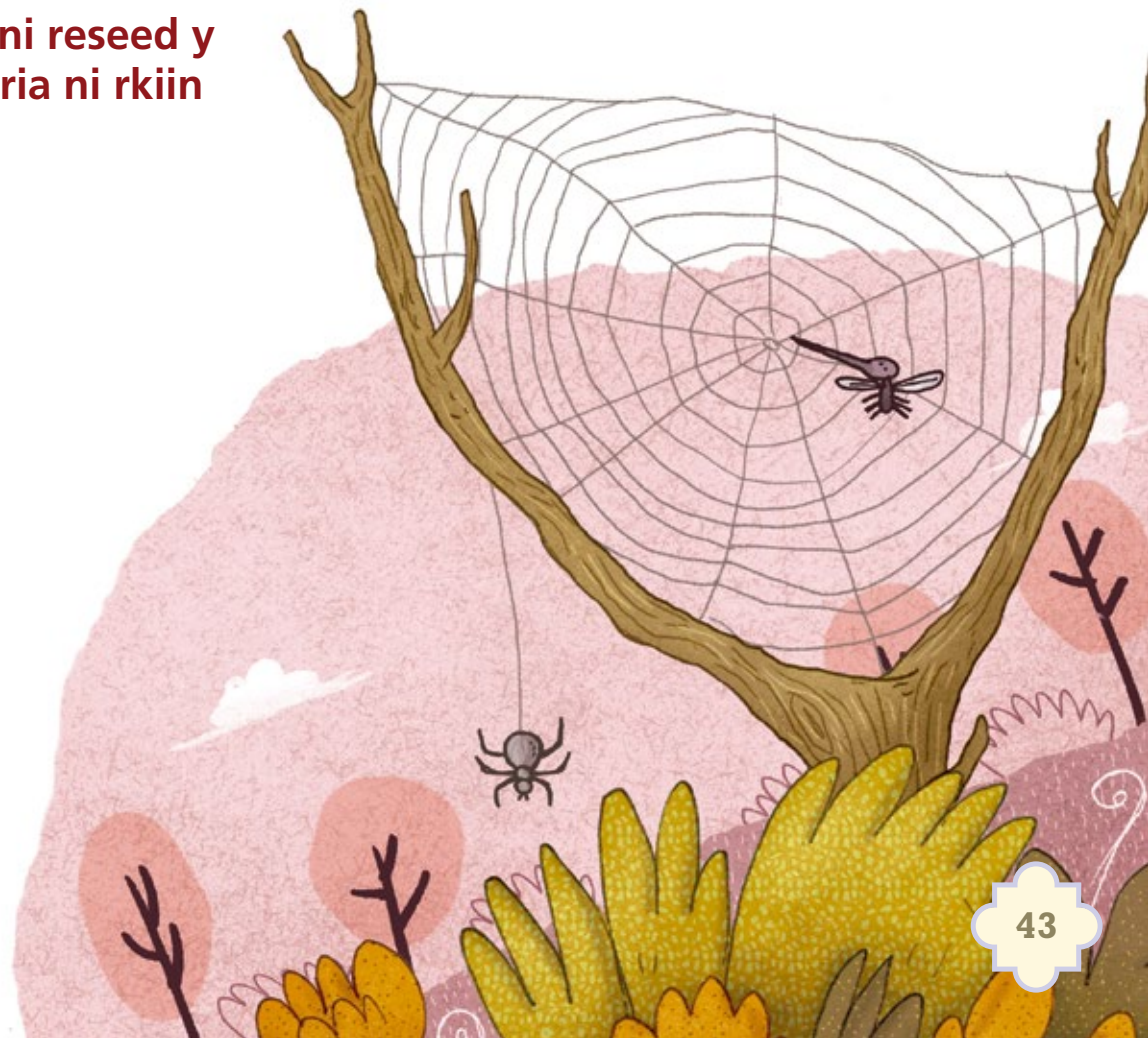
¡Ria te nde ga'l tohb sa biun kayuuna, kagu' biun lliian bäädx!

Rgohd biun dech bäädx, zä za biun rgohd ro' bäädx o lli' bäädx. Rxihdx ka biun rak rahn loh bäädx ni nad bäädx guun gan ga' biun. Rlia ka bäädx rak ga'l zu ka rehn ni' bäädx. Laa gak xbaan bäädx rghn ka bäädx dech bäädx lad ni ptsah tas bäädx gok y rool ka bäädx zä byahb loh yuh.

Tsana mna biun zi'k, zek zä biun rkit ka laadx biun ni been biun gan loh bäädx.

Loh nehz zä biun tsana byahb biun loh xpe' pchi', ro'k guit biun, blohll giäl ndzeba.

**Biok za loh xki'chal ni la
Xki'ch behn ni reseed y
webid been ria ni rkiin
guul loh na.**

Ria behn ni ruun ndzab

Rnii ria behn nak gok la, ria behn ni nu giehdx ni la Tamulté de las Sabanas, byaa ria behn mal lahdx behn, psloh rsakzi na behn. Ni gok zi'k, ni'k mnibee na ria behn psaaw behn lihdx behn y briääl behn zäkuä'ch loh behn dahñ. Ria behn mala, ni'k byu' na ria yu' blää na ria te ria kos ni rchääla, blaana ria xmañ behn y mnaaz yuh na ria bendxa'p.

Tsana ba zä ria behn mala, zek ria behn ni pkächloh, biok za behn ro' lihdx behn. Tsana byaa behn ro' lihdx behn, ria xchiin behn nre'cha loh yuh; ria xkis behn, ria te na, bya sa leena, ria xlob behn re're'ch ta za.

Nen ro' ka been ria behn giehdxa gan blaa na ria behn mala. Deb ni bree ria behn mala, zek xdahl ria behn pkä'ch behn xtomih behn leen yuh. Ni been behna loh galop tas, zek ga'l nad yob ngu' behn sen lad ni blu' behn xtomih behn.

Rnii ria behn nu tsana riohl gih loh yuh, ni'k nak sen ni rluuy diidx ro'k ngä'ch domiha. Zek nu ria behn bdeena loh yuha lad ni ryohl giha y nya ka pchäl behn domih, nu na leen ni la "butifela" dxadoo na nu domih or.

Zääd diid ne, bal ni nak ria behn ni pchäl domiha guya diidx ni pchäla domiha, zek nda ga lla rnit ria te domiha, raka däh sa.

Zek nehza ria behn ni ruun gan rchäl domiha, nad mod guya diidx ni pchäla domiha, zek nad domiha nitloh.

Ria tas behn nahn diidxa

Bä'ik ni nad nsania balluaan

Gok ro' la ne byu' tohb behn mbañh behn riop tsääl sa behn,
nak lihdx behn dahñ. Rap behn tohb bä'ik, ria ro'ka behn bä'ika.

Llia't ik ni'k, zek kua' behn tohb ptoo bäs ni gok zi'k nak
tas xpenin behn zek nad behn kue neill sa behn.

Rkit ro' ka laadx behn riop ka behn ni ba rap behn benin. Zi'k za
bäi'ka rya ro' behna, ga'l laa bä'ika rahn ptooa deb ni ruite behn.

Tohb dzeh, nehz dzee ni'k, tsana been behn xchiee bguuy behn
bääl loh däh dahw behn, zek xptoo behn psa'n behna leen yu'
nixieisa y ro'k gak zu za bäi'ka.

Loll bguuy behn bääla, ni kue la behn gak xchiee, tsana brie
 bäi'ka leen yu'a zu ka rehn ro' na, la rtiaawa rehna, lla wi bä'ika
 loh behn rsnib xbaana. Zek bengieea bzya' laadxa nu te rrieis laa
 xptoo behna dahw bäi'ka. Zek weh lluun behn weka' behn tohb
 gib pkaa behn bä'ika, laa gak ro'k lla bgui't behna.

Blohlla zek zie lluun behn leen yu' loh ptooa dion kon ptooa.
 Tsana byu' behn leen yu'a, laadx ptooa zohba kagita.

Pkit ro' laadx behn deedx behn ptooa. Tsana kariääl behn leen
 yu'a, zek lla mna behn mandad tohb baal nax ro' yu'a, ba guita,
 ga'l ni'ka bgui't bä'ika zeka zu rehn ro' na.

Blohll ni gok nde, riop tsääl te behn, bya'n behn rwin ro' laadx
 behn lliloh bgui't behn xpäi'k behn, loll ga'l laa bäi'ka blää giäl
 lah ptooa, bzu ni na balluaa na, nada nsania balluaana.

Ria tas behn nahn diidxa

Gich riopa tiu konehw*

Tohb giääl ne rähb gich loh tiu konehw:

—¿Llina rak laadxal gaawal kies?

Tiu konehw rähba:

—Rak za ladx gaw kies.

—Wen —rähb gich— yo' tsanii luuy lad ni nu kies.

Y briääl gich zäni tiu konehw. Tsana pchiin gich riop tiu konehw lad ni nu kies naka tohb ze' lad ni re giääl, zek rähb gich loh tiu konehw:

—Ro'k laa kies nu loh nis ro'k. Bal ni rak ladxal gaawal kies, ndzäab looll tel nis ro'k gie'l, zek guul gan kuääl kiesa.

—Wen za— rähb tiu konehw. Psloh tiu konehw kagie' nis. Ya lul tas tsana ba ptsadoo gieh te tiu konehw, rähb tiu konehw loh gich:

—Ya nad ra gun gan, ndzeb ro' xihn ka ba ptsadoo nah.

—Nad —rähb gich—, ba mer ro' ka guul gan loollal nisa gie'l.

—Wen za —rähb tiu konehw.

Psloh za tiu konehw kagie' nis stob, tsana ro'k ta llä bieell tiu konehw; ni'k nak kies dahw tiu konehw. Loll ni za gaka kies nall leen nisa, bää ni'ka rkaa ptsa' loh nisa.

Ria tas behn nahn diidxa
Ni bläs diidx re: Nicasio Martínez Miguel

Xkuent behn ni rchiga' gak rik

Gok la ne byu' tohb behn ni rchiga' ro' gaka rik. Behn re bdiil behn mod lli mod tsaa giäl ndza'ka loh behn, zek nehza rgihll behn mill, rool behn lä'y rñab behn loh Dios gak behn rik. Giäl ndza'ka nad te na ga' guun behn, lal tas nak prob ro' behn.

Tohb dzeh lla mnii ik behn zä behn loniaa. Tsana ba mer dxiin behn ro' lihdx behn, pchaloh behn tohb behn ni zohb dech guay. Behn re rähba loh behn:

—jXsaney, ba zäadal!

Zek laa behn lla biääd xkiäl riehn behn:

“Lli nehz rnii behn re lo zi'k loll nad gumbe behna”.

Zek behn ni zohb dech guay rähba loh behn:

—¿Lli zuul? ¿Lli nehza chigiääl tas rien luuy ran zuul nlas?

Zek laa behn maz ra wuin laadx behn, ga'l xdiahl ro' ni rchiga' behn gap behn y nad te na ga' nia behn. Zek rähb behn loh behn ni zohb dech guaya:

—Niaka nleel ni'k, nah re llio' ka domih kayun gast, xiäl nad ria kos ni rak ladxa tsaa lo. Ni'ka ruun ni rwin ladxa.

—Mase kiillal, ria ni rchiga'l gapal nad le riana ga' nial. Ria domih ni rgillal laa na kayak liidxal, tohb yu' ni roob. kaya'n yu'a ntsäay ro'ka, deb te nehz dech yu'a kazutsää na kakaa giib or. Naa luuy pkadiah diidx ni giap luuy. Tohb ihz sa raklaa ni tsaloh liidxal, zek ba zieel ro'k. Naa re ta san luuy, weh zakru xloniaal. Zek behn ni zohb dech guaya ro'k ta mnita y behn re rwin laadx behn zä behn. Ni tohb diidx nad nad ra behn ñähb ga'l naa ba nahn behn tobh ihz sa mbahñ behn.

Tsana gok tohb ihz, gok zi'k ni rähb sa behn rek ni zohb dech guay, guit behn.

Ria tas behn nahn diidxa

Bäig riopa byoob*

Tohb dzeh nu tohb bäig leen bzie, ro'k reyuy bäig diidx riop byoob. Rähb bäig loh byoob:

—Nak naa korell, guhdx lo, ¿Lli kos rawal?

Zek rähb byoob:

—Nah raw trig, llob y xdiahl loh ria xkahl ni ben gan blutsä leen, zek laa na rniaz rahl korell.

—¡Ay luuy!, wen ro' ka zuul! —rähb bäig loh byoob—. ¡Ntsäy ro' ka zuul, nal gäit behz! ¡Ntsäy ro' ranchil luuy! ¡Nah ga'l prob nah! Leen bzie re nuu dep te ihz, nak sa tsana run gan raw tohb mañ.

—Zek nak deb korell ¿lli kos ruul gan?— Rähb byoob loh bäig.

Bäig rähba:

—Nah zia' te dzeh na'x leen bzie re nixieisa.

Nak sa dzeh ni rriäl rsia rriaa xkirob loh yuh.

—Zek ga'l zi'k za nak rliäl —rähb byoob loh bäig—,

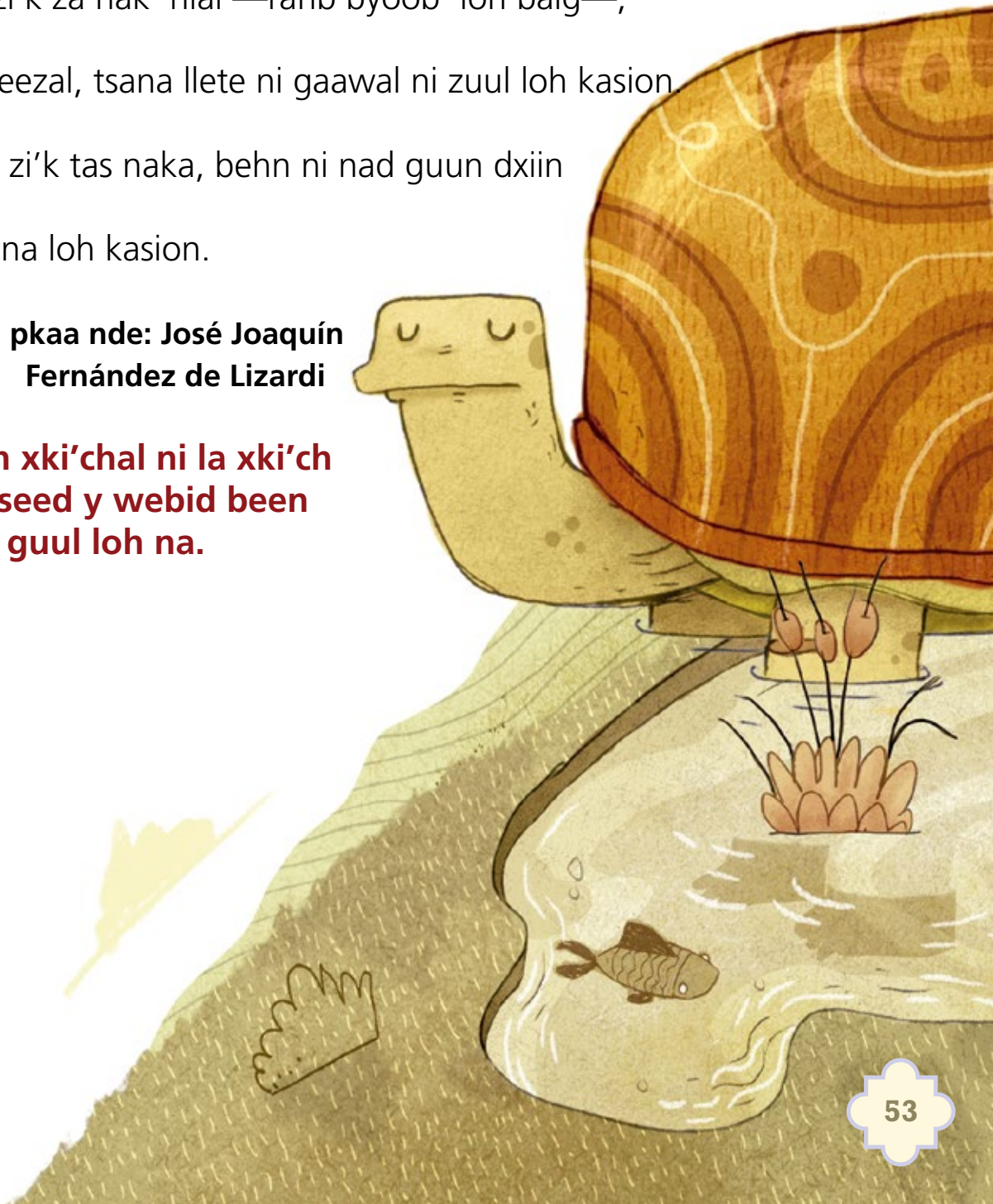
tsana rait beezal, tsana llete ni gaawal ni zuul loh kasion

Gichlyuh re zi'k tas naka, behn ni nad guun dxiin

chigiääl re na loh kasion.

**Behn ni pkaa nde: José Joaquín
Fernández de Lizardi**

**Biok za loh xki'chal ni la xki'ch
behn ni reseed y webid been
ria ni rkiin guul loh na.**

Ptoo ya'sin*

Tsana nehz sa bree xtieh gichlyuh, zääd diidx nak zek, ria mañ rnii na. Zek ne tohb dzeh ka psiee kagiil psiee ni gaw psiee, tsana pchaloh psiee bia'k. Rähb bia'k loh psiee:

—¿Kalo chieel?

Psiee bzoka diidx rähba:

—Re kaa kagil Ili kos gaw.

—Wen —rähb bia'k—. Nah giap luuy tsu'l kuidad, nad gaawal xpto.

—Nad —rähb psiee—, nad guna. Nah tsatil ren ni gaw.

Y zi'k briääl psiee zä. Tsana byok psiee mniptiidx bia'k loh psiee rähb bia'k:

— ¿Lliod nak ni pchiäl daawal?

Rähb psiee:

—Nell mañ ya'sin naka, ni'k ben gan pchääl.

Rähb bia'k:

—Pet laa Ila te xpto ni'k daawal.

—Nad —rähb psiee—, ni'k nada gak xptool.

Luuy lley, ¿lliod nak xptool?

Bia'k rähba:

—Nak xpto, ntsääy ro' ka ptoo na.

—Ah —rähb psiee—, nak ni bdaw ni'k nada gak xptool, ria ni'k nell ptoo ya'sin naka.

**Ria tas behn nahn diidxa
Ni bläs diidx re: Nicasio Martínez Miguel**

Xkuent mañ*

Gok ro' la ne gok kasion pchu nis, nad nisgieh ñaal y lletle ka nis gie' ria mañ; nisdoo ro'k sa nu nis. Zek ne brie ria mañ psloh na regiila nis y brie xdahl ro maña: zi'k naka pchihn, konehw, ria bur, ria guay. Ria te mañ brie na psloh gok giäl ruy diidx. Ne rähb maña loh sa' na: "¿Lliod gieen giääd nis sta lad ni re nisdoo?"

Zek ne brie diidx pchihn chie chika' nis, ni'k rsiaa na nsesa.

—Nad —rähb pchihn—, nah nad tsa. Nah rall ro rak, chun chie sta lad ni re nisdoo, llio' ro' ni'k. Nad le tsa.

Zek brie diidx bäädx chie.

—Nad —rähb bäädx—, nah nad tsa.

Y brie diidx konehw chie, zi'k za ni'k nses ro' ka rsiaa na.

—Nad —rähb konehw—, nah nad tsa, rall ro rak.

Lult zek brie diidx bad chika' nis.

—Nad —rähb bad—, nah nad tsa. Tuhñ rchiriääl kan, xiäl nadn tso llio', nadn tso sta lad ni re nisdoo, ni'k llio' ro' na.

Zi'k sa mod brah mañ ni rsiaa nses, ruite chu ni'k guun da rries chie. Zek wi bäig, rähb bäig:

—Bal naka ruite chie, nah tsa.

—Nad —rähb ria stomaza loh bäig—, luuy tsää ro' ka rsiaal.
¿Chu zuul gan yokal?

—Nad —rähb bäig—, mase tsää tsää za, zyoka.

Ria tas behn nahn diidxa
Behn ni be diidx re: Delfino López Martínez

Behn ni wahñ loh giäl guit tsohn*

Rnii ria behn gok la ne, giehdx ni la *Tapotzingo* byu' tohb behn ni nad ñak behn wen deb tas ni wahñ behn gichlyuh. Ba gok xch eh ro nak behn zi'k, zi'k gak nak behn tsana zu tohb behn kaihd behn chinia, nad te xmod behn dxaa, zi'k gok behn sta lad ni gok behn bengol. Zek tohb dzeh bga' behn nro y nad giäl gihdxa ndieed y llia't ik ni'k, zä behn guit behn.

Tsana psloh ria behn kadxaa xahb tagola ni gie na gaa na loh sant, ro'k ta psloh kaniib tagola, wahñ behn tohb horin, blohlla zek guit za behn. Gok stob hornin ni'k psloh kaniib behn stob, wahñ za behn.

Tsohn tir wahñ behn loh giäl guit.

Ni riohn wahñ behn, zek psloh behn kayuy behn diidx ria ni bien mna behn gibaa.

Rähb behn mna behn loh tohb bendxa'p ni kagiib laihd yuh ni ka xkie' golbech loh. Ne bendxa'p ro'k nik tsana wahña bdiiba laihd dzehding. Ni been behn dxiin dzeh ro'k, nad behn ñuuna dzeh nda, zek naa ni'k nak dxiin ni ruun behn gibaa.

Zik sa bien tohb bengjee mna behn nu na loh gih. Weh diidx loh behn ne, behn ro'k ni nu loh gih, nu na ro'k laa ni nad laadxa nlas ria behn y nada ndeed goon leen dioo.

Blohll ni mna behn loh ria ni'k, zek weh diidx loh behn yok za behn gichlyuh stob guy behn diidx loh ria behn ni bien mna behn, zek gakbee ria behn, deb ni re behn gichlyuh, nada gak wen guun mniet neill ni nad gak wen.

Bloll ni be behna diidxa, tohb horin tas, guit behn stob y zek nad ra behn nyok mbahñ behn stob. Pteed Dios loseins wahñ behn zek guy behn diidx ria ni rähb Dios loh behn, ndzääb guy behna loh ria behn ni rekuä'ch behn.

Tsana ba guit behn, zek pchaa xahb behn y byu' behn leen kah got behn lo sant. Briee rsar loh tagola deb te giääl y stob dzeh zek bgä'ch behn.

Behn ni pkaa nde: Rgäch lah behn

Lli nehza nsin koyot*

Mañ ni la koyot, nsin ro' ka na, ruuna gan nsina loh riä te ria mañ.

Tsana rak tohb kos, mase llio' raka, nak koyot ba gokbee na lli kos gok.

Nu tsana rbi koyot gax ga lool, nu tsana rxie koyot gax ga ro' lihdxal. Nu ria behn rnii, tsana ruun koyot zi'k, ni'k kabää koyot diidx nu liaadz dxaa mniet, xial ni'k nada gak diidx le. Tsana rbi koyot gax, luuy ndzääb gakbeel, ga'l mañ re rak laadxa guuna bis luuy tohb kos ni gok llio' ro.

Mañ re nsin ro' na. Nak sta gok la ne, mañ re rahwa loxdoo ria behn, zek ni'ka been ni bya'n maña zi'k, nsin ro' na.

Nak sta gok la, tsana räit tohb behn, rsäi'k behn tagola loh gih. Zek nak loxdoo behn ni'k nen ro' räika ni ngiehdx.

Ria behn ni reyuun kuidad tagola tsana kayeika, tonin la bal ni nad behn tsu' kuidad, lla ru' koyot rbää na loxdoo tagola y rahw koyot loxdoo behna. Nde geit gah goka, zek nehza naa rnii behn, ni'ka been ni bya'n maña zi'k nsin ro' na.

Nak zek tsana räit tohb behn, y nad rak laadx behn gaw koyot loxdoo tagola, zek rxiääl behn koyot mandad.
Zi'k rsigiee behn koyot zek naka gaw koyot loxdoo

tagola, xiäl koyot nses ro' ka rieh na mandada y chä ryoka ruuna gan rbää na loxdoo tagola rahwa.

Ruite stob mañ ni nsin zi'k ni nsin koyot. Laa sa maña nak ni ruun gan lul tas nsina. Nak maña zi'k laa ni bdahwa loxdoo ria tagol.

Ni'k nak diidx ni ruuy ria bengol.

Nde lluyy nya ka diidx le na, ga'l nak naa, bal nak ni tsu'al kudad tsana rbi koyot gax ga rxie bana, nik bisa kayuun koyot luuy nu lli kos gok o ni naa ra gak.

Tsana rbi koyot loh mniet gax ga, tsana rdieed koyot gax ga ro' lihdx mniet o rriloh koyot loh mniet ni'k nu tohb liaadz ni gak, naka zaa tohb rson loh mniet ni guun win laadx mniet o nu rries naka gäit loh xtiee mniet.

Nak koyot nsin ro' na.

Nu ria behn rnii mañ ndzab koyot, xiäl nada gak zik. Mañ re bisa na ruuna, zeka ruuna ria ni ruuna.

**Behn ni pkaa nde:
Benito Peralta G.**

Zekre pchaa gich dech *jaguar**

Nde goka gok ro' la, tsana ria mañ nada gaw sa' na. Ria te ria mañ rahwa nell gihll, konex y ria xkah o ria laadx. Nak zek palom y psiee nada gaw sa' na, bich riopa bzihn nada gaw sa' na, zik za bääz riopa konehw nada gaw sa' na, pchihn riopa lob nada gaw sa' na. Lo ria mañ re, *jaguar* ni'k nak mañ ni ruun gan maz nena ntsäay, nu yee ngächa. Lad ni zä tas gol, ndzeb rbää loh gol ni nak gich dech gol zi'k. Horin ga rtiaaw gol gich dech gol, rsya gola, rtio' gol yuh bahn dech gol.

Tohb dzeh kagit *jaguar* ria jaguar tohb dzoon mik, zek loh giäl gi'ta, pchähl laadx tohb mik bro'na tohb giäl llohn y jzas!, bga' na zi'k sa dech *jaguar*, blliin te dech *jaguar* re rek gok ngas. Blia ro' ka *jaguar* ni gok zi'k, zek mnaaz gol mik kagihn gol. Simn ka mik, brio'te gihd dech mik sta ni' mik.

Jaguar pchaa ro' laadxa mod ni rree rehn mika, zek kua' te gol mika zäni gol llio' leen yaha, lega nrayu gol mik zäni gol y ro'k dahw gol mik. Ria stomaz mik rkuaa ro' ka na rehdx y ruslah na y

weh na wechiiba xkiäl kiewe *jaguar* loh balluaan dahñ ga'l ni'k nak ni rnibee loh ria te maña. Ni'k pteeda xtiidxa deeda kasti *jaguar*, zek rähba:

—Gol tsa'p loh ria yah yex, zek tsana ted *jaguar*, ro'nd yexa dech *jaguar*. Nde guun ni nad te ngas re yeed y ni'k nak kasti ni chieni *jaguar*. Ni'k nak lul tas kasti roob ni chieni *jaguar*, ga'l ni'k llä nak ni ruun rbää loh jaguar ndzeb.

Zek balluaan dahñ mnibee na kuch gix kuää na *jaguar* lad ni nkuächloh *jaguar* y ria ni'k pkadih na diidx. Zek tsana deed *jaguar* ni' yah yexa, ria te ria mik bro'n ka na yex dech *jaguar* y blliin dep te dech *jaguar*. Rnii ria behn ni'k been ni bya'n dech *jaguar* zi'k, nu yee ya's loh yee ngäch dech *jaguar*.

Ria te nde ni gok, nad laadx *jaguar* yäälä, laa na nu sa ik *jaguar* mod ni been mik y kuch gix. Zek nehza nak naa, ni'k nak ria mañ ni maz rchaa laadx *jaguar* rahw jaguar. Naa nak ni nak ga' ria maña nlaa sa guun *jaguar*, zek balluaan dahñ beena gok lliool baan bzohb ria mik zek nu mod tiäsa loh yah. Y ria kuch gix ni'k gok naal gihd decha, weh diidx loh na ndzääb sa na ria ga na, zek guuna gan suni na laa na loh *jaguar*.

Ria tas behn nahn diidxa

Bäig riopa golbech*

Ruy ria bengol diidx ne tohb dzeh, tohb golbech byäta ro' tohb giee go' na nis y ro'k mna na loh tohb bäig. Zek mnptiidx golbech loh bäig:

—¿Lli kos kayunal re?

Bäig rähba:

—Re kagil ni gawa. ¿Luuy zek lli kos kagilal?

—Mnptiidx bäig.

—Nah re zälgie nis —rähb golbech.

—Wen gala zädgie'l nis re —rähb bäig.

Lolla zek rähb bäig loh golbech:

—Nak luuy, ntsäy ka rsiubeel, xdiahl ze' rieel riewiil y nadal dzah. Zek zi'k nak nah re, pen tas run gan rsia. Nah re rak ladxa sube zi'k ni rsiubeel luuy, ntsäy ka nak ni rieel lobee ro riewiil.

—Aha —rähb golbech—. Bal ni rchiga'l chiewiil, nah zak tsanii luuy lobee ro' ka, zek wiil zi'ka nak nehz ya rek.

—Wen za— rähb bäig.

Rkit ro' laadx bäig bya'p dech golbech y bzubee golbech zäni

golbech bäig wii bäig lobe. Zek ro'k briääl bäig rähb bäig loh golbech:

—Ndzab ro' za rree ikal.

Blia ro'ka golbech gok ni rähb bäig loh golbech zi'k. Zek rähb golbech:

—Bal ni giäabal lo zi'k stob, nah ron luuy loh yuh.

Pchiehb ro' bäig gok ni rähb golbech zi'k, zek ni tohb diidx nad ra bäig ñähb. Lia't ik zä golbech tsana byääl laadx bäig diidx ni rähb golbech loh bäig y brie ro' bäig stob rähb bäig:

—Ndzab ro' ka rree ikal.

Tsana rähb bäig loh golbech zi'k stob, blia ro' ka golbech y lla pslaa golbech bäig lobe byahb bäig loh yuh, bla' neh ptioh dech bäig. Zek lluis bäig naka gobeedx, ni'k been wen gok ndza'k za ptiohina bgiida.

Zek nehza naa, ptioh dech bäig nena zi'k nak ni le ga ngiida.

Behn ni pkaa nde: Inocencio Domínguez D.

Ngolbehz riopa koyot*

Nde nak xtiidx tohb ngolbehz riopa koyot. Tohb dzeh ne zu ngolbehz nleedx ngolbehz tohb gita', zek ro'k byaa tohb koyot mnptiidxa loh ngolbehz rähba:

—¿Luuy ngolbehz Ili kos ruul nleedxal gita' re?

Ngolbehz rähba:

—Nah nledx gita' re zek nad gichlyuh loll.

Zek mnptiidx koyot stob, rähb koyot:

—¿Pet ba ptsaal nleedxal gita'a?

—Aha —rähb ngolbehz—, ba ptsaa ro'ka nledx gita'a.
Koyot pkit ro' laadxa rähba:

—Nah re gun yudar luuy lieedxn
gita'a zek nak nit gichlyuh,
ga'l bal ni nada snit tuhñ.
Naa zak wetiil ni diaawn,
zek nah re kuäznaal
luuy.

Zek bzoob za
ngolbehz diidx zä
ngolbehz zätiil ni
gaw ngolbehz
riop koyot, xiäl zä

gak ngolbehz y koyot ba rliaan ro' ka na. Zek rähba: "Mase loll gichlyuh, nah re ta sla gita' re".

Zek pslaa koyot gita'a y zä koyot zatiil ngolbehz. Pchiäl koyot ngolbehz ni' tohb biala, ro'k ka ngolbehz kayahw briu'ñ. Zek rähb koyot loh ngolbehz:

—¿Luuy psigieel nah, psa'l nah nledx gita' rek, räabal lo tohb karre sa chieel, xiäl ya nadal nyok. Naa re kiillal lo, llingiähl beel nah zi'k!

—¿Lli kos räabal? —rähb ngolbehz loh koyot. —Naka rial, rähb koyot. Re daa diaawn briu'ñ ni ba yäh.

Zek lla pteed ngolbehz tohb briu'ñ ni ba yah kua' koyot. Nill ka bdahw koyot briu'ña, zek mnäb koyot stob briu'ñ, xiäl ngolbehz pteeda tohb briu'ñ ni nga ra, dxiib ra giech decha. Tsana kayahw koyot briu'ñ re byaa na giehn koyot, rool ka koyot zä byahb loh yuh y ro'k ta bya'n koyot ndiasloh koyot loh yuh.

**Biok za loh xki'chal
ni la Xki'ch behn ni
reseed y webid beer
ria ni rkiin guul loh
na.**

Behn ni run tromp

Nde nak xtiidx tohb benin bengiee, tohb deb gaa tas za benina.
Benin re zia' te dzeh ba zä na dahñ, ro'k ruuna nell te ka tromp.
Tohb dzeh rähb xniaa na loh na:

—Luuy benin giäl raalli'x, weh wetiil dxiin been.

Zek zä za benina zätiila dxiin guuna, zä na byaa na ro' lihdx tohb rey,
rähba:

—Nah re zältil dxiin gun.

Rey rähba:

—Laa dxiin rap, xiäl luuy nadal gun gan guul dxiin ni rapa, nde
ngahn ro' ka.

Zek benin giäl raalla, rähba loh rey:

—¿Lli dxiina nak ni nad gun gan guna?

Rey rähba:

—Nah llie rkin tsohn gayuu lat gita'.

Zek rähb benin giäl raalla:

—jLaa na nahn dion guna bal ni dxiäla gun!

—Wen za —rähb reya.

Reya briääl behn zie behn ro' lihdx behn y benin giäl raalla psloh na ptie'cha ria xtrompa, llä't ik ni'k, ba gok zi'k tohb or, ba psna benina lat gita'a. Zek weh benina loh rey, rähba:

—Ba ben gan.

Zek rähb rey:

—Naa lli mod gun kill luuy, nah lliä't sa domih räpa. Bal ni kiääbal kua' xmell ni'k kill luuy.

—Zek benin giäl raalla, rähba:

—Nah re ba rap mell.

—Mase ba ra'pal melll —rähb rey—, nak xmell ren ka naka, mell re rdeeda ni rdiaawn. Naa weka' yah xil dxirien slohn diaawn giät.

Tsana ba byääd riä ni rkiin behn gaw behn giät, zek rähb rey loh mella:

—Tuhñ rak laadxn diaawn giät.

Zek lla pchiib mella komid loh behn dahw behn giät. Loll dahw behn giät, zek zeini benina mella. Tsana byaa benina tohb ro' yu', zek ro'k psa'n benina mella. Rähb benina loh behn lihdxa:

Nak giääbal ni tohb diidx loh mell re.

Bendxa'pa gokbee gaka ni naka mell zakru y ptsaa na mella. Tsana deed benina kua' na xmella, nada ñakbee ni pchaa xmella. Zek tsana byaa na ro' lihdxa be na diidx loh xniaa na ria ni gok. Blohlla zek rähb benina loh xniaa na:

—Weh weka' yah xil dxirien diaawn giät.

Tsana lla bree behn ro' mella ni gaw behn giät, zek gokbee benina ni nada gak xmella, ga'l mella nada deed komid gaw behn. Zek mnii xniaa benin giäl raalla loh na, rähba:

—Benin, ¿lli nehza rsigieel nah re?, ga'l nada gak diidx le ni nniil.

Zek benin giäl raalla, rähba:

—Nad mam, lluyy ptsaa behn xmell.

Dzeh ro'k psäab behn mella y lo ro'k ru' ro' behn kuidad nak sigiee ria behn laa behn.

Zek benin giäl raall re, lo re psloh na kayuuna xdahl tromp y rto' na ria trompa, zi'k mod psloh kayuuna gan tonin domih y ruuna yudar xniaa na.

Behn ni pkaa nde: Leobardo Cabrera Lira

Xtiidx gio'w ni nda

Zekre ruy ria bengol diidx ni nu Salin. Ta gok la ne byu' tohb bengiee ni rieh dxiin Gidä, tohb giehdx ni re gax ga. Tohb dzeh bya'n behn kagie' behn nip ni nak ihz kob y ni'k been ni mnaaz giääl behn.

Mase ba giäälä, laa behn mnii ik behn ziääd behn. Ni rsiuhdx behn zek tsää ro'ka ziääd behn. Nehz ni ziääd behn rdieeda tohb ze' lad ni zohb tohb gio'w ni rnii ria behn "nda ro'ka na" y laa behn deed behn ro'k mer riol giääl. Tsana ba ziääd gax behn lad ni nda-a, zek biehn diah behn reyool ka behn. Zek rähb behn: "¡Bahy! lluu y nses ro'za ziäl naa". Nya sa nak laa behn ba byaa behn ro'giehdx Salina. Zek rähb behn: "Tsawi za dien chu ro' lihdxa kayak lonih".

Zek mnaaz behn neh zä behn neh ni xlioh behn kayak loniha, xiäl nad te behn ndxiäl kalo ra re ria behn ni reyool. Ptsah tas behn gok zek byahb behn nixeis behn leen tohb bliee. Zek nak ro' lihdx behn, ria te behn ba rchieh loh na rak kon behn. Gohl stob dzeh zek psloh gokdiil behn, pchiin loh ria behn ni ruun ria behn dxiin y ni tohb ria behna nad gan kon behn. Lul tas zek, ria behn ni regiil behn, ptsah na gok, rähba: "Pet ba guit behn".

Tsana ba gok xch eh ro ni'k, ba goka zi'k tohb ihz, zek brie ria te loh xtiee behn ro' lihd x behn chies a'na xkruihz behn ni ba pchaa tohb ihz ni zä behn. Nila zia' te laadx ria behn, laa dzeh ro'k lla blää loh behn ziääd behn. Laa gak xahb behn naaz behn, nak tas nu yuh na zi'k briääl tas behn loh dxiin, laa xmorral behn nak sa nuuy behna, laa xllombrel behn nak sa nu ik behn. Zek rähb behn:

—¿Lli nehza nadd ñähb lo gak lonih rian dxuindn ihz kob zek nah ñun porad ñal nii ra? Rchieh ro' ka loh ria behn rahn loh behn. Zek mnptiidx ria na loh behn kalo bzuh behn deb te ihz deed.

Laa behn rähb behn:

—Gidä ptuin nip rian behn ni rgienrian dxiin, lolla zek ziäl nehze. Tsana ziäl loh nehze biehn dia reyool ria behn, zek bzia' lad x tsa za dien kalo ra kayak lonih. Zek bya byatil ria behna, xiäl nad te ndxiäl kalo na. Ptsaa tas gok zek za lla got leen tohb bliee, ro'k mnaaz pkaal nah gotgeis tohb orin. Ro'k brie za pkaal lo zek ziäla.

Blohlla zek be ria behn diidx loh behn ni nada gak tohb dzeh za deed ni got behn ra, ga'l ba goka tohb ihz ni ruite behn. Laa behn rchieh ro' ka loh behn rak. Ria behn ni re ra rähba loh behn laa ni bdeed behn leen "gio'w ni nda", zeka byääl te ka laadx behn, nad behn ñakbee goka tohb ihz te ni mnit behn.

**Ria tas behn nahn diidxa
Ni bläs diidx re: Reina Zárte Martínez**

En este Libro de lecturas se han contemplado textos de diferentes autores y pueblos, que permiten desarrollar la habilidad de la lectura en voz alta, la identificación de algunos elementos básicos que dan sentido a nuestra lengua escrita; y también se consideraron textos recreativos que permitirán poner en juego la imaginación del lector.

Estas obras fueron seleccionadas pensando en los contenidos y actividades contempladas en el Libro del adulto y la importancia del aprecio que deba tener la palabra escrita.

Loh gi'ch ni rool behn loh, ro'k siääd xdahl loh ria diidx, de xdahl giehdx y xdahl behn ni pkaa na. Nde guuna wen luuy seedal gool, loh ria diidx re ro'k chiääl xdahl ria ni ru' loh diidx ni rkaa nu kaa na zak sa. Laa gak zi'k re byu' ria diidx ni gool loh, nu na siääda nii sa, nu na tsana gool loh na yob ikal chiena chiendza na.

Ria diidx ni siääd re ble behna gaka, la sa' ni siääd loh xki'ch behn ni reseed naasa nu deedal cuent ria diidx ni rkaa zak ka.

DISTRIBUCIÓN GRATUITA
Nde rsalaadx behna luuy

Este programa es público, ajeno a cualquier partido político. Queda prohibido su uso para fines distintos a los establecidos en el programa.

Didzá • Dichsá • Ditsáh • Diidx zah • Zapoteco Sierra Sur/ NEA